
PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU 13/6/19

Yn bresennol: Y Cynghorydd John Brynmor Hughes (Cadeirydd)
Y Cynghorydd Angela Russell (Is-Gadeirydd)

Y Cynghorwyr: Alwyn Gruffydd, R. Medwyn Hughes, Peredur Jenkins, Aled Wyn Jones, Berwyn Parry Jones, Dewi Wyn Roberts, John Pughe Roberts, Paul Rowlinson a Gethin Glyn Williams.

Aelod Lleyg: Sharon Warnes

Eraill a wahoddwyd: Y Cynghorydd Ioan Thomas (Aelod Cabinet Cyllid - ar gyfer eitemau 7 - 13 ar y rhaglen).

Hefyd yn Bresennol: Dafydd Edwards (Pennaeth Cyllid), Dewi Morgan (Pennaeth Cynorthwyol - Refeniw a Risg), Ffion Madog Evans (Uwch Reolwr Cyllid - ar gyfer eitemau 7 - 14 ar y rhaglen), Caren Rees Jones (Cyfrifydd Grŵp - ar gyfer eitemau 11 - 14 ar y rhaglen), Luned Fôn Jones (Rheolwr Archwilio), Bethan Adams (Swyddog Cefnogi Aelodau) ac Alan Hughes (Arweinydd Archwilio Perfformiad, Swyddfa Archwilio Cymru).

Ymddiheuriadau: Y Cynghorwyr Aled Ll. Evans a Charles Wyn Jones.

1. CADEIRYDD

PENDERFYNWYD ethol y Cynghorydd John Brynmor Hughes yn Gadeirydd y Pwyllgor am 2019/20.

2. IS-GADEIRYDD

PENDERFYNWYD ethol y Cynghorydd Angela Russell yn Is-gadeirydd y Pwyllgor am 2019/20.

3. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd datganiad o fuddiant personol gan unrhyw aelod oedd yn bresennol.

4. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion cyfarfod o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 14 Chwefror 2019, fel rhai cywir.

5. CYNLLUN ARCHWILIO ALLANOL

(a) CYNGOR GWYNEDD

Cyflwynwyd yr adroddiad gan Arweinydd Archwilio Perfformiad (Swyddfa Archwilio Cymru).

Tywyswyd yr aelodau drwy'r adroddiad a oedd yn manylu ar drefniadau archwilio Swyddfa Archwilio Cymru (SAC) a Deloitte ar gyfer 2019. Nodwyd mai Deloitte fyddai'n cynnal yr archwiliad ariannol ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru. Amlygwyd y prif risgiau archwilio ariannol, a thynnwyd sylw at yr archwiliadau perfformiad y gwneir ar lefel cenedlaethol, ac y rhai penodol i Wynedd. Nodwyd bod digwyddiadau Cyfnewidfa Arfer Da Swyddfa Archwilio Cymru yn gyfle i rannu gwybodaeth a rhannu ymarfer da ar destun penodol a bod croeso i aelodau a swyddogion y Cyngor fynychu.

Nodwyd y byddai cyfrifydd dan hyfforddiant a oedd yn gyflogedig gan Swyddfa Archwilio Cymru yn mynd ar secondiad i Gyngor Gwynedd am y cyfnod rhwng mis Ionawr 2020 a mis Mai 2020, a fyddai'n rhoi profiad gwerthfawr i'r swyddog o waith cyfrifo. Mewn ymateb, nododd y Pennaeth Cyllid ei fod yn gwerthfawrogi'r cydweithio a chynhelir trafodaethau o ran cyfle i hyfforddai Cyllid o'r Cyngor dderbyn cyfle cyffelyb am secondiad am gyfnod i Swyddfa Archwilio Cymru.

Rhodddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau. Ymatebwyd i'r cwestiynau a sylwadau, fel a ganlyn:-

- Bod y ffi ar gyfer archwiliad o gyfrifon GwE am y gwaith yn ei gyfanrwydd. Cyngor Gwynedd oedd yr awdurdod lletya, gyda threfn yn ei le i dderbyn cyfraniadau gan y cyngorau am holl gostau'r Cyd-Bwyllgor.
- Bod amserlen prosiect archwilio perfformiad Gwasanaethau Hamdden, a oedd wedi ei gynnwys yng nghynllun 2018, wedi llithro. Cynhelir cyfweiliadau ac fe adroddir ar y gwaith yn ogystal i gwmni Byw'n Iach, a oedd bellach yn gyfrifol am ganolfannau hamdden y Cyngor.
- Edrychir ar eiriad paragraffau yng nghyswllt ymadawiad y Deyrnas Unedig o'r Undeb Ewropeaidd, ar dudalen 19 y cynllun.

(b) **CRONFA BENSIWN GWYNEDD**

Cyflwynwyd yr adroddiad gan Arweinydd Archwilio Perfformiad (Swyddfa Archwilio Cymru). Manylodd ar gynnwys yr adroddiad a oedd yn nodi cynllun archwilio'r archwiliwr allanol o ran Cronfa Bensiwn Gwynedd, gan amlygu'r prif risgiau archwilio ariannol. Nododd mai Deloitte fyddai'n cynnal yr archwiliad ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru. Cadarnhaodd yr edrychir ar eiriad paragraffau yng nghyswllt ymadawiad y Deyrnas Unedig o'r Undeb Ewropeaidd.

Croesawodd y Pennaeth Cyllid y cynllun. Nodwyd diolch am yr adroddiadau.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiadau.

6. CYNNYRCH ARCHWILIO MEWNOL 4/2/19 – 31/3/19

Cyflwynwyd adroddiad y Rheolwr Archwilio yn amlinellu gwaith Archwilio Mewnol am y cyfnod. Nodwyd bod 19 adroddiad am archwiliadau o'r cynllun gweithredol wedi eu cwblhau. Tynnwyd sylw o ran archwiliadau dilyniant, bod gweithrediad derbyniol ar 94.48% o'r camau cytunedig, sef 154 allan o 163. Amlygwyd ni dderbyniwyd ymateb i geisiadau i dderbyn gwybodaeth a thystiolaeth gan yr Unedau/Gwasanaethau perthnasol ar gynnydd gweithrediadau ar gyfer yr archwiliadau canlynol:

- Manddaliadau (3 gweithrediad)
- Trefniadau ar gyfer Plant yn Gadael Gofal (1 gweithrediad)
- Targedau Ailgylchu (5 gweithrediad)

Nodwyd yn dilyn derbyn gwybodaeth, roedd adroddiadau'r archwiliadau isod wedi eu rhyddhau yn derfynol:

- Cynlluniau Gofal a Chymorth (Plant) o dan Rhan 4 DGC (Cymru) 2014 (Plant a Theuluoedd)
- Rheoli Llifogydd (Ymgynghoriaeth Gwynedd)

Cyfeiriodd aelod at y diffyg ymateb gan Unedau/Gwasanaethau i geisiadau i dderbyn gwybodaeth a thystiolaeth. Nododd y dylid un ai tynnu sylw'r Aelodau Cabinet perthnasol neu fod y swyddogion perthnasol yn ymddangos gerbron y Pwyllgor. Mewn ymateb, nododd y Rheolwr Archwilio pe byddai'r Pwyllgor yn dymuno gellid galw'r swyddogion perthnasol gerbron y Gweithgor Gwella Rheolaethau. Cynigwyd i alw'r swyddogion perthnasol i'r archwiliadau gerbron y Gweithgor Gwella Rheolaethau. Nododd aelod y dylid galw'r

Aelodau Cabinet perthnasol gerbron y Gweithgor yn ogystal. Cadarnhaodd y Rheolwr Archwilio bod dyddiad wedi ei bennu ar gyfer cyfarfod o'r Gweithgor Gwella Rheolaethau lle trafodir archwiliadau a gyfeiriwyd at y Gweithgor yng nghyfarfod diwethaf y Pwyllgor. Eiliwyd y cynnig, pleidleisiwyd ar y cynnig ac fe gariodd.

Rhodddwyd ystyriaeth i'r adroddiadau yn unigol ac yn ystod y drafodaeth cyfeiriwyd at y prif faterion canlynol –

Polisi Chwythu'r Chwiban – Ysgolion Gwynedd

Nododd nifer o aelodau eu siom bod 34% o'r ysgolion heb ymateb i gadarnhau bod gan yr ysgolion bolisi cyfredol mewn lle a'i fod wedi ei fabwysiadu'n ffurfiol gan y Corff Llywodraethu, a bod gan bob aelod o staff fynediad rhwydd at y polisi o ystyried pwysigrwydd y polisi.

Mewn ymateb, nododd y Rheolwr Archwilio bod canran yr ysgolion a oedd wedi ymateb yn eithaf da. Nododd nid oedd y ffaith bod rhai ysgolion heb ymateb yn golygu nad oedd y polisi wedi ei fabwysiadu. Eglurodd bod yr Adran Addysg wedi ymrwymo i ail anfon templed Polisi Chwythu'r Chwiban i'r ysgolion a oedd ddim yn defnyddio'r fersiwn gyfredol ac i'r rhai wnaeth ddim ymateb. Nododd ers cwblhau'r archwiliad y derbyniwyd cadarnhad gan ychwaneg o ysgolion bod y Corff Llywodraethu wedi mabwysiadu'r polisi.

Nododd aelod bod y polisi yn hynod bwysig yng nghyd-destun ysgolion ac er bod ysgolion wedi mabwysiadu'r polisi bod dealltwriaeth staff o'r polisi yn fater pellach. Mewn ymateb, eglurodd y Rheolwr Archwilio mai pwrpas yr archwiliad oedd sicrhau bod polisi cyfredol wedi ei fabwysiadu gan Gyrrff Llywodraethu ysgolion, nid oedd ymwybyddiaeth staff o'r polisi o fewn cwrpas yr archwiliad ond ei fod yn fater i'w ystyried yng nghyd-destun risg.

Pwysleisiodd aelod ei fod yn bwysig derbyn cadarnhad gan yr holl ysgolion y mabwysiadwyd y polisi cyfredol pan gwblheir gwaith dilyniant gan y Gwasanaeth Archwilio Mewnol.

Statws Cyflogaeth – GwE

Tynnodd aelod sylw bod GwE yn dilyn yr archwiliad wedi adnabod 8 unigolyn o sampl o 12 lle'r oedd angen newid eu statws cyflogaeth. Ychwanegodd ei fod yn ymddangos bod problem o ystyried maint y sampl. Holodd os dylai'r Gweithgor Gwella Rheolaethau ystyried yr archwiliad.

Mewn ymateb, eglurodd y Pennaeth Cyllid bod holiadur ar wefan Cyllid a Thollau Ei Mawrhydi i helpu cyflogwyr o ran adnabod statws cyflogaeth unigolion fel cyflogedig neu hunangyflogedig yn unol â rheolau trethu 'IR35: *Countering avoidance in the Provision of Personal Services*'. Ymhelaethodd bod modd dehongli'r cwestiynau i roi ymatebion gwahanol a bod trafodaethau wedi eu cynnal gyda GwE. Eglurodd bod y mater wedi derbyn sylw gan Cyd-Bwyllgor GwE gyda swyddogion GwE yn gweithredu gyda chefnogaeth swyddogion y Cyngor. Nododd bod y mater wedi derbyn ystyriaeth yn y fforwm priodol.

Nododd aelod ei fod yn fodlon bod y mater wedi derbyn sylw yn y fforwm priodol ond bod angen i'r Pwyllgor dderbyn gwybodaeth yn dilyn gwaith dilyniant y Gwasanaeth Archwilio Mewnol. Mewn ymateb, nododd y Rheolwr Archwilio pe byddai diffyg gweithredu adroddir i'r Pwyllgor ynghyd â chyfeirio'r mater i Gyd-bwyllgor GwE.

Amlygodd aelod bod statws cyflogaeth unigolyn yn ddibynnol ar y gwaith a wneir a bod rheolau yn gallu bod yn fympwyol ac anodd eu dehongli. Ychwanegodd aelod os oedd unigolyn yn gweithio yn barhaol i sefydliad fe ddylent fod ar y gyflogres.

Prynu Cyfarpar drwy'r Ysgol

Cyfeiriodd aelod at achos lle'r oedd ysgol wedi prynu 3 iPhone ar ran aelodau staff drwy drefniant les gan nodi ei fod yn achos o gymryd mantais o'r cynllun arbed TAW. Mewn ymateb, eglurodd y Rheolwr Archwilio bod yr archwiliad yn archwiliad ymatebol yn dilyn cyfeiriad gan Uned Gyllid yr Adran Addysg o ran achos mewn un ysgol a bod yr archwiliad yn ceisio sefydlu pa mor eang oedd yr arferiad gan drafod gydag arbenigwr Treth ar Werth. Ymhelaethodd bod canllawiau clir a'i fod yn briodol i'r ysgol werthu nwyddau ymlaen i ddisgyblion er mwyn iddynt arbed yr elfen TAW, ar yr amod bod y nwyddau i'w defnyddio yn y dosbarth yn rheolaidd a bod y nwyddau yma yn cynnwys offerynnau cerdd cludadwy a dyfeisiadau megis iPads. Nododd nid oedd gwerthiannau i athrawon a staff eraill yn cydfynd â rheolau Cyllid a Thollau Ei Mawrhydi. Cadarnhaodd mai ond yr achos penodol yma yr adnabuwyd ac nid oedd yn arferiad ar draws ysgolion Gwynedd.

Trefniadau Trwyddedu

Cadarnhaodd y Rheolwr Archwilio bod y Datganiad Polisi Hapchwarae wedi ei fabwysiadu gan y Cyngor Llawn yn ei gyfarfod ar 7 Mawrth 2019.

Cynnal a Chadw Eiddo

Nododd aelod bod yr Uned Cynnal a Chadw Eiddo wedi bod drwy broses *Vanguard* a'i fod yn siomedig bod taliadau dyblyg wedi eu prosesu. Holodd a oedd y taliadau yn rhai sylweddol.

Mewn ymateb, nododd y Rheolwr Archwilio nid oedd yn gallu cadarnhau'r union symiau. Eglurodd y codwyd pryder yn ystod yr archwiliad o ran diffyg rhaniad mewn dyletswyddau o fewn prosesau ac y derbyniwyd eglurhad bod yr Uned wedi penderfynu, yn sgil Ffordd Gwynedd, nad oeddynt am weithredu ar wahaniaethau mewn dyletswyddau o fewn eu prosesau. Ymhelaethodd bod yr Uned yn ymdrechu i gyfyngu'r drefn o ran prosesu a thalu anfonebau gan ddefnyddio rhyngwyneb *Techforge* yn unig yn y dyfodol i osgoi'r risg o daliadau dyblyg. Nododd bod ychydig o wahaniad dyletswyddau erbyn hyn, gydag unigolion gyda hawliau gweinyddwr yn unig gyda'r hawl i sefydlu contractwyr newydd ar y system i'w talu.

Mewn ymateb i ymholiad gan aelod parthed dewis sampl, nododd y Rheolwr Archwilio bod y modd o ddewis sampl yn amrywio ar gyfer archwiliadau. Ymhelaethodd o ran yr archwiliad dan sylw yr ystyriwyd trafodion ac anfonebau, echdynnwyd gwybodaeth o'r cyfriflyfr ariannol a rhoddwyd sylw i dueddiadau a thaliadau sylweddol.

Diogelwch Seiber

Holodd aelod a oedd yr hyfforddiant ar ddiogelwch seiber yn berthnasol ar gyfer aelodau yn ogystal. Mewn ymateb, nododd y Rheolwr Archwilio bod y Gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth wedi cyhoeddi fideos a oedd yn amlygu risgiau seiber i staff ar fewnwyd y Cyngor. Nododd y Pennaeth Cyllid ei fod o'r farn fod yr hyfforddiant ar ddiogelwch seiber yn berthnasol ar gyfer aelodau, ac y byddai'n edrych i mewn i'r mater gyda golwg ar gynnig mynediad i'r fideos.

Plant – Lleoliadau All-Sirol

Mewn ymateb i sylw gan aelod, nododd y Rheolwr Archwilio bod Gweithwyr Cymdeithasol yn ymweld â phlant a oedd wedi eu lleoli'n all-sirol gyda chynlluniau gofal, asesiadau risg a chefnogaeth yn ei le.

Amlygodd aelod bod costau lleoliadau plant yn parhau i fod yn uchel. Holodd o ran gweithrediad i leihau'r costau. Mewn ymateb, nododd y Rheolwr Archwilio bod gwariant ar lleoliadau all-sirol yn cyfrannu at y gorwariant yn yr Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd. Ymhelaethodd nad oedd gorwariant yn y maes yma yn unigryw i Wynedd. Eglurodd yr amlygwyd fel rhan o'r archwiliad bod y maes yn gymwys i fod ar gofrestr risg yr Adran, a

chofrestr risg corfforaethol y Cyngor. Nododd y derbyniwyd cadarnhad fod y maes bellach wedi ei gynnwys ar y gofrestr risg.

Gorfodaeth Stryd

Nododd aelod bod y Pwyllgor Craffu Cymunedau wedi rhoi sylw i'r maes gorfodaeth gwastraff ac fe ddylid ystyried cyfeirio'r archwiliad i sylw'r Pwyllgor Craffu. Mewn ymateb, nododd y Pennaeth Cyllid y gellir cyfeirio'r archwiliad at y Pwyllgor Craffu Cymunedau ond mai mater i'r Pwyllgor Craffu oedd ei raglen waith a'r materion a rhoddir ystyriaeth iddynt.

PENDERFYNWYD:

- (i) **derbyn yr adroddiad ar waith Archwilio Mewnol am y cyfnod o 4 Chwefror 2019 hyd at 31 Mawrth 2019 a chefnogi'r gweithrediadau cytunedig a gyflwynwyd eisoes i reolwyr y gwasanaethau perthnasol;**
- (ii) **galw'r swyddogion a'r Aelodau Cabinet perthnasol ynghlwm â'r archwiliadau dilyniant, a rhestrwyd isod, gerbron y Gweithgor Gwella Rheolaethau:**
 - **Manddaliadau**
 - **Trefniadau ar gyfer Plant yn Gadael Gofal**
 - **Targedau Ailgyrchu**
- (iii) **bod yr aelodau a benodwyd ar y Gweithgor Gwella Rheolaethau yng nghyfarfod y Pwyllgor ar 14 Chwefror ynghyd â'r Cynghorydd Berwyn Parry Jones a Sharon Warnes (eilydd) yn gwasanaethu ar y Gweithgor;**
- (iv) **cyfeirio'r archwiliad Gorfodaeth Stryd i'r Pwyllgor Craffu Cymunedau er ystyriaeth.**

7. ADRODDIAD BLYNYDDOL PENNAETH ARCHWILIO MEWNOL 2018/19

Cyflwynwyd adroddiad y Rheolwr Archwilio. Ar sail gwaith Archwilio Mewnol a gwblhawyd yn ystod 2018/19, roedd y swyddog yn fodlon bod gan Gyngor Gwynedd fframwaith gadarn o reolaeth fewnol.

Adroddwyd bod 60 darn o waith wedi eu cynnwys yng nghynllun archwilio addasedig terfynol 2018/19. Nodwyd bod 58 o'r aseiniadau wedi eu cwblhau erbyn 31 Mawrth 2019, a oedd yn cynrychioli 96.67% o'r cynllun.

Nodwyd bod cynnydd yn nifer y dyddiau cynhyrchiol oedd ar gael ar gyfer archwiliadau Cyngor Gwynedd o 707 diwrnod rhwng 1 Ebrill 2017 a 31 Mawrth 2018 i 913 diwrnod am yr un cyfnod yn 2018/19, cynnydd o 206 diwrnod. Ymhelaethwyd bod hyn o ganlyniad i benodi Arweinydd Archwilio a phenodi Archwilwyr dros dro.

Tynnwyd sylw at fesur perfformiad newydd ar gyfer 2018/19, sef 'Cyfran o'r archwiliadau mewnol yn derbyn lefel sicrwydd "Digonol" neu well (mesur corfforaethol)'. Nodwyd bod y perfformiad ar gyfer 2018/19 yn 88.46%.

Cyfeiriwyd at fesur newydd ar gyfer 2019/20, sef 'Cyfran o'r gweithrediadau cytunedig lefel risg uchel neu uchel iawn sydd wedi eu gweithredu yn unol â'r amserlen (mesur corfforaethol)'. Nodwyd bod yr uchelgais perfformiad yn 100%, a pe byddai diffyg ymateb amserol gan Unedau/Gwasanaethau i gais am wybodaeth neu dystiolaeth byddai'r mater yn dod gerbron y Pwyllgor.

Cyfeiriodd aelod at fesur perfformiad 'Cyfran o'r archwiliadau mewnol yn derbyn lefel sicrwydd "Digonol" neu well', holodd os oedd yr uchelgais perfformiad o 65% ar gyfer 2019/20 yn ddigonol o ystyried perfformiad o 88.46% yn 2018/19. Ychwanegodd bod y perfformiad yn ddibynnol ar Adrannau'r Cyngor ac nid oedd yn mesur perfformiad y Gwasanaeth Archwilio Mewnol. Mewn ymateb, nododd y Rheolwr Archwilio bod y mesur yn fesur corfforaethol a bod perfformiad yn gallu amrywio o flwyddyn i flwyddyn felly nid oedd rheswm i gynyddu'r uchelgais perfformiad o ystyried bod lefel sicrwydd archwiliadau ar y

cyfan yn uchel. Ymhelaethodd y Pennaeth Cyllid ei fod yn fesur cyrhaeddiad ar gyfer y Cyngor, gellir edrych ar eiriad y mesurydd ond roedd y mesurydd yn dangos ardrawiad y Gwasanaeth Archwilio Mewnol ar y Cyngor.

Mewn ymateb i gwestiwn gan aelod parthed gwaith archwilio cyfrifon Cynghorau Cymuned a Thref, nododd y Rheolwr Archwilio bod y Gwasanaeth wedi cwblhau gwaith archwilio ar gyfer oddeutu 75 Cyngor Cymuned a Thref yng Ngwynedd ac Ynys Môn. Ymhelaethodd nad oedd elw sylweddol yn deillio o'r gwaith a bod gwersi wedi eu dysgu wrth sefydlu trefniadau yn 2018/19 a fyddai'n galluogi cwblhau'r gwaith yn gynt yn 2019/20.

Nodwyd gwerthfawrogiad o waith y Rheolwr Archwilio.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad fel adroddiad blynyddol ffurfiol y Pennaeth Archwilio Mewnol yn unol â gofynion Safonau Archwilio Mewnol y Sector Gyhoeddus am y flwyddyn ariannol 2018/19.

8. SIARTER ARCHWILIO MEWNOL

Cyflwynodd y Rheolwr Archwilio y Siarter Archwilio Mewnol i'r Pwyllgor gan nodi bod ychydig o newidiadau i gynnwys y Siarter i gyd-fynd â gofynion Nodyn Gweithredu Llywodraeth Leol (2019) a gyhoeddwyd gan CIPFA.

Tywysodd yr aelodau trwy'r Siarter gan dynnu sylw bod newidiadau i deitlau swyddi a bod y Siarter yn adlewyrchu modd gweithredu'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol o ddarparu lefel sicrwydd ar archwiliadau.

Holodd aelod a fyddai'n syniad i egluro rôl y Gwasanaeth Archwilio Mewnol o ran cwblhau gwaith archwilio pan fo'r Cyngor yn awdurdod lletya i Gyd-Bwyllgor mewn gwaith partneriaeth. Mewn ymateb, nododd y Pennaeth Cyllid nid oedd o'r farn bod angen cynnwys cyfeiriad at rôl y Gwasanaeth, oherwydd nid oedd y rôl yn wahanol yn y cyd-destun yma. Ymhelaethodd bod rôl y Gwasanaeth Archwilio Mewnol yn wahanol yng nghyd-destun gwaith archwilio Cynghorau Cymuned a Thref.

PENDERFYNWYD cymeradwyo'r Siarter Archwilio Mewnol.

9. CYFRIFON TERFYNOL 2018/19 – ALLDRO REFENIW

Nododd yr Aelod Cabinet Cyllid y cyflwynwyd yr adroddiad i'r Cabinet ar 21 Mai 2019. Diolchodd i'r Cynghorydd Peredur Jenkins, y cyn Aelod Cabinet Cyllid, am ei waith a'i ymrwymiad i sicrhau sefyllfa ariannol y Cyngor mewn adeg anodd. Pwysleisiodd bod yr Aelodau Cabinet yn ymwybodol o'u cyfrifoldeb i gadw at y gyllideb. Nododd nad ellid parhau i orwario ar Wasanaethau Plant ac yn y maes cludiant ysgolion.

Cyflwynwyd yr adroddiad gan yr Uwch Reolwr Cyllid, gosododd y cyd-destun ac ymhelaethodd ar gynnwys yr adroddiad. Nododd yn gyffredinol, bu rheolaeth ariannol effeithiol, yn wyneb y gofynion i gyflawni arbedion.

Tynnodd sylw at benderfyniad y Cabinet:

1.1 Nodi sefyllfa ariannol derfynol adrannau'r Cyngor am 2018/19.

1.2 Cymeradwyo'r symiau i'w cario ymlaen (y golofn "Gor/(Tan) Wariant Addasedig" o'r talfyriad yn Atodiad 1) sef –

ADRAN	£'000
Oedolion, Iechyd a Llesiant	15

Plant a Theuluoedd	100
Addysg	100
Economi a Chymuned	28
Priffyrdd a Bwrdeistrefol	100
Amgylchedd	(100)
Ymgynghoriaeth Gwynedd	(59)
Tîm rheoli Corfforaethol a Chyfreithiol	(76)
Cyllid	(59)
Cefnogaeth Gorfforaethol	(61)

1.3 Cymeradwyo'r argymhellion a'r trosglwyddiadau ariannol canlynol (sydd wedi'u egluro yn Atodiad 2) –

- Yr Adran Plant a Theuluoedd i dderbyn cymorth ariannol un-tro o £1,544k i gyfyngu lefel y gorwariant sydd i'w gario ymlaen gan yr Adran i £100k, i'w cynorthwyo i symud ymlaen i wynebu her 2019/20.
- Yr Adran Addysg i dderbyn cymorth ariannol rhannol un-tro o £16k gan gyfyngu lefel y gorwariant sydd i'w gario ymlaen gan yr Adran i £100k.
- Digolledu'r Adran Economi a Chymuned £157k, sef swm y gorwariant o ganlyniad i lithriad yn yr amserlen sefydlu cwmni Byw'n Iach i redeg y cyfleusterau hamdden, sydd felly yn cyfyngu lefel y gorwariant i'w gario ymlaen gan yr Adran i £28k.
- Yr Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol i dderbyn cymorth ariannol un-tro rhannol o £518k i gyfyngu lefel y gorwariant sydd i'w gario ymlaen gan yr Adran i £100k, i'w cynorthwyo i wynebu her 2019/20.
- Yn unol â'r Rheoliadau Ariannol, cadw at y drefn arferol i ganiatáu i'r Adran Amgylchedd gadw (£100k) o'i danwariant, a symud (£392k) sef y swm uwchlaw (£100k), i'w ddefnyddio i gynorthwyo'r adrannau sydd wedi gorwario yn 2018/19.
- Ar gyllidebau Corfforaethol, trosglwyddo:
 - (£19k) cysylltiedig â'r premiwm Treth y Cyngor i gronfa benodol i'w ystyried ar gyfer y Strategaeth Dai.
 - (£551k) yn ymwneud â chostau cyfalaf i gronfa ariannu'r rhaglen gyfalaf.
 - (£738k) ar gynnal a chadw i gronfa cynnal a chadw.
- Defnyddio (£1,843k) o'r tanwariant net ar gyllidebau Corfforaethol i gynorthwyo'r adrannau sydd wedi gorwario yn 2018/19.
- Bydd gweddill tanwariant Corfforaethol (£173k) yn mynd i falansau cyffredinol y Cyngor.

1.4 Cymeradwyo'r trosglwyddiadau ariannol o gronfeydd a darpariaethau penodol fel yr amlinellir yn Atodiad 3 yn dilyn adolygiad o'r cronfeydd a darpariaethau, sef:

- Cynaeafu (£3.931m) o gronfeydd a (£69k) o ddarpariaethau.
- Trosglwyddo £3m i'r Gronfa Trawsfurfio ar gyfer Cynllun y Cyngor.
- Trosglwyddo £1m i Falansau Cyffredinol y Cyngor.
- Neilltuo £262k am gyfnod o flwyddyn o'r gronfa Cynorthwyo'r Strategaeth Ariannol i bontio'r ffynhonnell ariannu ymrwymadau perthnasol i'r Gronfa Bensiwn."

Nododd bod yr Adran Gyllid wedi cynhyrchu datganiadau ariannol statudol 2018/19 cyn 31 Mai a bod y cyfrifon yn cael eu harchwilio gan yr Archwilwyr Allanol. Cadarnhaodd y cyflwynir y cyfrifon gerbron y Pwyllgor ar 29 Gorffennaf yn dilyn yr archwiliad. Ymhelaethodd y byddai'r holl broses o gau'r cyfrifon, cynhyrchu'r datganiad a'r archwiliad allanol wedi ei gwblhau erbyn diwedd mis Gorffennaf yn hytrach na diwedd mis Medi mewn blynyddoedd blaenorol.

Rhodddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau. Yn ystod y drafodaeth, amlygwyd y prif bwyntiau a ganlyn:-

- Bod gorwariant yr Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd cyfystyr ac oddeutu 15% o gyllideb yr Adran. Roedd yr Adran yn derbyn canmoliaeth am eu gwaith ac fe allai

adrannau eraill wneud gwaith canmoladwy pe byddent hwythau yn gorwario. Yn rhagweld sefyllfa gorwario debyg gan y Cyngor yn 2019/20, er rhoddir sylw i'r gorwariant. Parthed sefyllfa ariannol Storiol, a oedd y sefyllfa wedi gwaethygu ers i'r Cyngor gymryd rheolaeth o'r caffi yn dilyn darparwr preifat yn ildio rheolaeth?

- A oedd y gyllideb yn realistig o ystyried bod rhai meysydd yn gorwario yn flynyddol?
- Bod angen bod yn gadarn gyda'r gwasanaethau a oedd yn gorwario, er bod y gorwariant yn deillio o faterion sensitif nid oedd y sefyllfa yn deg ar y rhai yn darparu o fewn eu cyllideb. Roedd angen atal y gorwario os yn bosib.
- Bod amgylchiadau allan o reolaeth y Cyngor yn effeithio ar berfformiad ariannol Adrannau gyda'r sefyllfa yn adlewyrchiad o gymdeithas. Ei fod yn sefyllfa anodd a oedd yn mynd i waethygu gan nad oedd Llywodraeth Cymru a Llywodraeth Prydain yn rhoi rhagor o gyllid i Llywodraeth Leol.
- Ei fod yn bwysig ystyried os oedd y gyllideb yn addas gan asesu sut roedd y Cyngor yn cymharu â chynghorau eraill wrth ystyried y gorwariant.
- Bod angen edrych ar y rhesymau am y gorwariant gan ystyried os oedd y gorwariant yn angenrheidiol ac yn ymateb i ofynion statudol.
- Yng nghyswllt lleoliadau all-sirol, a oedd yr Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd yn ystyried darparu cyfleuster yng Ngwynedd?

Ymatebodd y swyddogion i'r cwestiynau a sylwadau, fel a ganlyn:-

- Bod diffyg yn sefyllfa ariannol Storiol yn deillio o ddarparwr preifat yn ildio rheolaeth o'r caffi a'r Cyngor yn mewnloli rheolaeth. Roedd diffyg o ganlyniad i gostau staffio ychwanegol.
- Bod sefyllfa ariannol yr Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd ddim yn unigryw i Wynedd a bod y sefyllfa yn derbyn sylw gyda'r Gymdeithas Llywodraeth Leol yn rhoi pwysau ar Lywodraeth Prydain i ariannu gofal cymdeithasol yn briodol. Nid oedd Llywodraeth Prydain wedi cychwyn ar ei adolygiad gwariant cynhwysfawr oherwydd y ffocws ar ymadawiad y Deyrnas Unedig o'r Undeb Ewropeaidd, ac o ganlyniad disgwylir bydd yn heriol i ariannu gwasanaethau erbyn 2020/21. Gosodwyd cyllideb yr Adran ar gyfer 2019/20 drwy roi ystyriaeth i dueddiadau, gyda lleoliadau plant wedi cynyddu yn sylweddol, a chynnydd mewn achosion dwys. Rhoddwyd sylw i sefyllfa ariannol yr Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd yng nghyfarfod y Cabinet ar 21 Mai. Rhagwelwyd y byddai'r Adran yn gorwario yn 2019/20, a darparwyd cyllideb wrth gefn yn gyllideb y Cyngor ar gyfer sefyllfa oedd a allai godi.
- Rhagwelwyd y byddai'r adrannau a oedd yn tanwario yn parhau i danwario yn 2019/20 gydag adrannau eraill yn gorwario mewn ymateb i argyfyngau. Roedd yn anodd cael cyllideb gytbwys oherwydd y gofynion gwario.
- Bod prosiect ar y gweill gan Gyfarwyddwyr Gwasanaethau Cymdeithasol Cynghorau Gogledd Cymru o ran lleoliadau, ond nid oedd llawer o gynnydd.
- Bod y gyllideb yn adlewyrchu'r galw am wasanaeth ar bwynt mewn amser, gyda chyllideb wrth gefn a fyddai ar gael i'w ddefnyddio yn ystod blwyddyn ariannol 2019/20.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad gan nodi'r sefyllfa a'r risgiau perthnasol yng nghyswllt cyllidebau'r Cyngor a'i adrannau.

10. RHAGLEN GYFALAF 2018/19 – ADOLYGIAD DIWEDD BLWYDDYN

Cyflwynwyd adroddiad yr Uwch Reolwr Cyllid, gosododd y cyd-destun ac ymhelaethodd ar gynnwys yr adroddiad a gyflwynwyd i'r Cabinet ar 21 Mai 2019 a oedd yn rhoddi manylion ar adolygiad diwedd y flwyddyn o'r rhaglen gyfalaf. Nodwyd bod y Cyngor wedi llwyddo i wario dros £22.8 miliwn ar gynlluniau cyfalaf yn 2018/19, gyda £12.5 miliwn ohono, sef 55%, wedi'i ariannu trwy ddenu grantiau penodol. Cadarnhawyd y byddai cyfanswm o £12.7 miliwn yn llithro o 2018/19, o'i gymharu â llithriad o £15.6 miliwn ar ddiwedd 2017/18. Ni achoswyd unrhyw golled ariannu grant i'r Cyngor ble gwelwyd cynlluniau yn llithro. Tynnwyd sylw at daflen benderfyniad y Cabinet.

Nododd yr Aelod Cabinet Cyllid bod denu grantiau yn elfen bwysig o ariannu a'i bryder bod Adrannau yn colli capasiti o ran cwblhau ceisiadau grant mewn ffenestr fechan o amser gan ystyried mai grantiau ariannodd 55% o'r rhaglen gyfalaf ar gyfer 2018/19.

Nododd aelod bod sgil i baratoi cais am grant a'i fod yn bwysig bod adnoddau staffio yn ei le ar gyfer paratoi a chyflwyno ceisiadau grant. Ateggodd aelod y sylw gan nodi bod y Cyngor dan risg o beidio denu cymaint o grantiau. Mewn ymateb i'r sylwadau, nododd y Pennaeth Cyllid bod cydweithio ar draws adrannau i ddenu grantiau ac er bod lleihau adnoddau staffio yn ei wneud yn anoddach, nid oedd y Cyngor wedi cyrraedd y pwynt lle collir allan ar ddenu grantiau.

Amlygodd aelod bod y Cyngor yn llwyddiannus o ran denu grantiau. Ychwanegodd bod Llywodraeth Cymru yn cynnig grantiau i benawdau penodol ond nid oedd yn ffordd dderbyniol o ariannu ac fe ddylid edrych ar y ffordd yr ariennir Llywodraeth Leol. Ateggodd aelod y sylw gan longyfarch y swyddogion a oedd wedi cyflwyno ceisiadau llwyddiannus.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad gan nodi'r sefyllfa a'r risgiau perthnasol yng nghyswllt rhaglen gyfalaf y Cyngor.

11. TROSOLWG ARBEDION: ADRODDIAD CYNNYDD AR WIREDDU CYNLLUNIAU ARBEDION

Cyflwynwyd adroddiad yr Uwch Reolwr Cyllid, gosododd y cyd-destun ac ymhelaethodd ar gynnwys yr adroddiad a gyflwynwyd i'r Cabinet ar 21 Mai 2019 a oedd yn adrodd ar sefyllfa ddiweddaraf gwireddu cynlluniau arbedion. Nododd bod dros 96% o arbedion 2015/16 – 2017/18 wedi'u gwireddu erbyn Mawrth 2019.

Tynnodd sylw bod cynlluniau arbedion gwerth £2.5 miliwn wedi ei gynllunio yn Strategaeth Ariannol 2018/19. Amlygodd bod 73% o'r 30 cynllun wedi'u gwireddu yn amserol, ond bu llithriad mewn gwireddu 7 cynllun. Nododd yn gyffredinol, bod y cynnydd a wnaed i wireddu cynlluniau arbedion 2018/19 yn dderbyniol, ond bod arwyddion fod rhai trafferthion cyflawni yn cael eu hamlygu.

Nododd bod cynlluniau arbedion gwerth £6.4 miliwn ar gyfer 2019/20 ymlaen. Ymhelaethodd y byddai'r cynlluniau unigol yn cael eu monitro yn ystod y flwyddyn, ond ei fod yn gynamserol i adrodd. Tynnodd sylw at daflen benderfyniad y Cabinet a oedd yn nodi'r cynnydd calonogol tuag at wireddu cynlluniau arbedion yn ystod y flwyddyn.

Nododd yr Aelod Cabinet Cyllid bod cynnydd derbyniol i wireddu'r cynlluniau arbedion gan nodi ei bryder pe na fyddai'r holl gynlluniau arbedion yn cael eu gwireddu y byddai rhaid gwneud toriadau.

Cyfeiriodd aelod at ddiffyg trosolwg anghenion ar draws gwasanaethau cyhoeddus gyda chyrrff yn gweithredu mewn seilos.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad gan nodi'r sefyllfa a'r risgiau perthnasol yng nghyswllt y trosolwg arbedion.

12. CYFRIFON TERFYNOL HARBYRAU GWYNEDD 2018/19

Cyflwynodd yr Uwch Reolwr Cyllid adroddiad yng nghyswllt cyfrifon terfynol Harbyrau Gwynedd am y flwyddyn 2018/19 yn unol â'r gofynion statudol o dan Ddeddf Harbyrau 1964. Nodwyd bod y cyfrifon yn cynnwys harbyrau Aberdyfi, Abermaw, Porthmadog a Pwllheli.

Nodwyd yr ystyrir Harbyrau Gwynedd, oherwydd trosiant is na £2.5m, i fod yn gorff llywodraeth leol lai o faint. Eglurwyd bod cwblhau ffurflen datganiadau cyfrifon a ddarparwyd gan Swyddfa Archwilio Cymru yn cwrdd â'r gofynion statudol.

Tynnwyd sylw bod £2,875 o danwariant ar ddiwedd y flwyddyn, roedd y pennawd incwm £38k yn fyr, ond roedd swyddi wedi eu cadw'n wag i geisio gau y bwch yn yr incwm. Ymhelaethwyd bod gwariant sylweddol wedi bod ar 'Arwyddion a Rhybuddion' yn dilyn digwyddiad angheuol ar draeth Abermaw.

Adroddwyd bod y cyfrifon yn destun archwiliad allanol gan Deloitte, a pe byddai newidiadau yn dilyn archwiliad, cyflwynir fersiwn diwygiedig i gyfarfod y Pwyllgor ar 29 Gorffennaf 2019.

Mewn ymateb i sylw gan aelod, nododd yr Uwch Reolwr Cyllid bod y gorwariant o dan y pennawd 'Offer Diogelwch' yn deillio o wariant angenrheidiol yn dilyn y digwyddiad ar draeth Abermaw. Ychwanegodd y Pennaeth Cyllid bod y datganiadau cyfrifon wedi eu cyflwyno gerbron y Pwyllgor yn ei rôl llywodraethu ar gyfer eu cymeradwyo.

PENDERFYNWYD:

- (i) **derbyn a chymeradwyo'r wybodaeth yn yr atodiadau, sef -**
 - **Cyfrif Incwm a Gwariant Refeniw 2018/19 – Atodiad A; a**
 - **Ffurflen datganiadau cyfrifon 2018/19, ar gyfer archwiliad – Atodiad B.**
- (ii) **awdurdodi'r Cadeirydd i arwyddo'r ffurflen datganiadau cyfrifon 2018/19.**

13. DATGANIAD LLYWODRAETHU BLYNYDDOL CYNGOR GWYNEDD 2018/19

Gosodwyd cefndir a chyd-destun i'r adroddiad gan y Pennaeth Cynorthwyol – Refeniw a Risg.

Nodwyd bod y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu wedi ystyried yr Egwyddorion Craidd a'r Is-egwyddorion yn Fframwaith CIPFA / SOLACE *Delivering Good Governance in Local Government 2016*, ac wedi llunio Cofrestr Risg Llywodraethu. Tynnwyd sylw bod y Gofrestr Risg Llywodraethu yn adnabod risgiau mewn 22 o feysydd llywodraethu gwahanol, gan nodi'r rheolaethau a oedd yn eu lle er mwyn lliniaru'r risgiau hyn.

Tynnwyd sylw bod un maes llywodraethu a oedd wedi ei ddynodi yn risg uchel, sef *Diwylliant*. Ymhelaethwyd bod gwelliant wedi bod yn y maes hwn, ond bod gwaith pellach i'w wneud. Amlygwyd bod sgôr pedwar o'r risgiau wedi newid yn ystod blwyddyn 2018/19, gyda'r sgoriau risg wedi lleihau ym mhob achos.

Cyfeiriodd aelod at faes llywodraethu *Arweinyddiaeth*, gan holi os oedd yn gynamserol i leihau'r sgôr risg o ystyried bod yr adolygiad rheolaethol wedi ei gymeradwyo yn ddiweddar a bod angen amser i weld effaith swydd ddisgrifiadau newydd ar gyfer rheolwyr a phenaethiaid.

Mewn ymateb, nododd y Pennaeth Cynorthwyol - Refeniw a Risg bod yr adroddiad a gyflwynwyd i'r Cabinet ar 7 Mai 2019 o ran yr adolygiad rheolaethol yn benllanw llawer o waith; er enghraifft, roeddswydd-ddisgrifiadau newydd yn rhoi eglurder o ran rôl i reolwyr a phenaethiaid. Ymhelaethodd bod hyn hefyd yn gysylltiedig â'r gwaith o newid diwylliant yn unol â Ffordd Gwynedd i fod yn un "arwain" (yn hytrach na "rheoli"), a sicrhau bod aelodau a swyddogion yn deall eu rôl.

Mewn ymateb i ymholiad gan yr Aelod Lleyg, nododd y Pennaeth Cynorthwyol – Refeniw a Risg y byddai'n anfon deunyddiau hyfforddiant Ffordd Gwynedd at yr aelod.

PENDERFYNWYD:

- (i) **cymeradwyo'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol ar gyfer 2018/19;**
- (ii) **argymhell bod Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr yn arwyddo'r datganiad.**

14. MONITRO PERFFORMIAD

Gwahoddwyd Aelodau i fynegi diddordeb ar gyfer mynychu cyfarfodydd monitro perfformiad yr Adran Cefnogaeth Gorfforaethol.

PENDERFYNWYD enwebu'r Cynghorydd Dewi Wyn Roberts i fynychu cyfarfodydd monitro perfformiad yr Adran Cefnogaeth Gorfforaethol.

15. BLAEN RAGLEN Y PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU 2019-2020

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Cynorthwyol - Refeniw a Risg oedd yn amlinellu rhaglen waith y Pwyllgor am y cyfnod hyd at Fehefin 2020.

PENDERFYNWYD nodi'r wybodaeth.

Dechreuodd y cyfarfod am 10.00am a daeth i ben am 1.05pm

CADEIRYDD